

ILÆFTISKEØ

TIDSSKRIFT FOR NY LITTERATUR

#31 • 2004

TEMA: SPORT

Brasiliansk fodbold anråbt fra Europa

Bolden er ikke en fjende
som tyren i en *corrida*;
men selv om den er et almindeligt værktøj,
som kan anvendes risikofrit,
er den ikke uden personlighed
og lader sig ikke bruge efter behag:
den er et næsten levende værktøj
med egne reaktioner som et dyr,
og som med et dyr er det nødvendigt
(endnu mere, som med en kvinde)
at behandle den med snilde og omhu
og give fødderne håndens følsomhed.

Oversat af Peter Poulsen

Note: Den brasilianske poet João Cabral de Melo Neto (1920-1999) var som ung lidenskabeligt fodboldinteressert og var som 15-årig med til at vinde mesterskab for sin klub Santa Cruz i Pernambuco. I perioder boede han i Sevilla, Andalusien, hvor ovenstående fodboldfilosofiske udbrud er skrevet engang mellem 1966 og 1974.

Målmand

Der kan være mål allevegne. Jeg er på min post, årvågen og i stand til at aflæse spillets bevægelser. Dette er uden tvivl vort holds vigtigste kamp. Den transmitteres direkte på TV til det meste af kloden, og for mit indre øre kan jeg høre kommentatorerne fortælle, at jeg ikke i min karriere har ladet ét eneste mål gå ind. Foran mig ligger straffesparksfeltet, det er der chancerne opstår, og i et langt spring er jeg allerede dér, hvor bolden vil komme, nu kun som forud-
anelse og målet bag mig hverken træramme eller net

Bordtennis

Den dør skulle jeg ikke have åbnet! Man kom ned i en bordtenniskælder, hvor der blev gjort forsøg med de personer, der ikke havde elsket i levende live. Hjertestop-alarmerne gik i gang før indgrebet var færdigt og en flok studerende fulgte opmærksomt min mimik. For enden af lokalet førte en lem ud til min barndom. I haven spillede vi bordtennis og der stod 13-0 til hende. Hendes ansigt var det samme som det jeg havde set på gamle klassebilleder. Det hang på en gren sammen med hendes trusser og vi var begge to i tvivl om hun kunne få det på igen, hvis der skulle komme nogen. Højt over kvarteret cirklede et bordtennisbord som en grøn grib.

Fodbold

I den del af verden steg interessen for fodbold kraftigt. Det begyndte med at politikerne hentede flere og flere sproglige udtryk fra fodboldens verden. Når landets statsminister for eksempel skulle overbevise befolkningen om det fornuftige i at deltage i en forestående krig, talte han om »at det er på tide at komme på banen« og at nationen »ikke længere kan blive stående på sidelinjen, mens andre har bolden.« Langsomt ændrede spillet karakter, og i første omgang enedes man i fodboldforbundet om at tillade at spillerene bar pigstøvler. Forældrenes ambitioner på de vordende poders vegne gav anledning til, at skolegangen rettede sig mod en karriere i de professionelle klubber, og efterhånden som divisionsforeningen tillod at granater og mindre håndvåben benyttedes under kampene, blev undervisningen af praktiske grunde forstået af Forsvaret. Reglen om at man ikke måtte røre bolden med hænderne, blev erstattet af retten til at benytte laserstyrede raketter og klyngebomber. Det varede ikke længe inden præster erstattede dommerne, og man fjernede fordringen om fair play; således kunne man hengive sig til legen, barbariet og tilfældet. Landets ungdomsafdelinger var de første til at indføre rutinemæssig eliminering af overlevende modstandere, og landskampene udviklede sig til omfattende offerfester, hvor publikum via tv-skærme fulgte de månedlange turneringer.

Fra Fredensvang til Helvede i Nord

SAMTALE MED JØRGEN LETH

Der er nu fornyet mulighed for at stifte bekendtskab med Jørgen Leths digte og film om cykelløb. Med udgivelsen af *Samlede digte* i 2002 er *Sportsdigte* fra 1967 igen blevet tilgængelig. Samtidig har Gloria Film udgivet videoserien *Jørgen Leth Klassikere*, hvori alle de kendte cykelfilm indgår.

Sportsdigte var Jørgen Leths kontroversielle gennembrudsbog. Nøgternt, enkelt og med stor indføling beskriver han her cykelløbets mange facetter indefra. Samme bestræbelse finder man i de dokumentariske cykelfilm. *Stjernerne og vandbærerne* fra 1974 er en indføring i et stort etapeløbs struktur med Giro d'Italia (Italien Rundt) som eksempel. Her følger man duellen mellem cykelkongen Eddy Merckx og den spanske enfant terrible José Manuel Fuente. I en fremtrædende birolle ses den danske enkeltstartsspecialist, Ole Ritter. *Den umulige time* (1975) er et nærstudie af netop Ole Ritters forsøg på at (gen)erobre den såkaldte timerekord på en cykelbane i Mexico City. Hovedværket blandt cykelfilmene er dog ubestridt *En forårsdag i helvede* (1977), der stadig står som en klassiker indenfor dokumentarfilm-genren. Filmen skildrer 1976-udgaven af det klassiske éndages løb Paris-Roubaix, der er blevet kørt siden 1896. Løbet foregår for en stor dels vedkommende på deforme og – for en cykelrytter – næsten livsfarlige brostensstrækninger, de såkaldte pavéer, i Nordfrankrig. Her udsættes rytterne for umenneskelige prøvelser, og løbet har ikke uden grund fået tilnavnet »Helvede i Nord«.

Jørgen Leth, der har fast bopæl i Haiti, er i den brede offentlighed mest kendt som kommentator for TV2 (sammen med Jørn Mader) under de årlige

transmissioner fra de klassiske éndagesløb i foråret og ikke mindst Tour de France. Om dette løb har han bl.a. også skrevet den intense *Den gule trøje i de høje bjerge* (1995). Bogen veksler mellem pædagogiske forklaringer på fænomener indenfor cykelsporten, portrætter af gamle og nye stjerneryttere og personlige erindringer fra verdens største cykelløb.

Jeg møder Jørgen Leth på Filmskolen i København, hvor han underviser, når han opholder sig i Danmark. Samtalen falder naturligt på Jørgen Leths personlige oplevelser med cykelløb, bl.a. 2003-udgaven af Tour de France. Her vandt det amerikanske cykelfænomen Lance Armstrong sin femte sejr, hvilket hidtil kun franskmændene Jacques Anquetil og Bernard Hinault, belgieren Eddy Merckx og spanieren Miguel Indurain har formået. Armstrongs præstation sættes i relief af, at han tidligt i sin karriere blev ramt af en alvorlig, livstruende kræftsygdom.

– *Jørgen Leth, i forordet til din Tour de France-bog Den gule trøje i de høje bjerge, som du har skrevet i Haiti, fortæller du om dine kvaler med at komme igang med bogen. Du oplever en stor ulyst, en form for lammelse i forhold til cykelsporten og Tour de France. Har du det sådan, når cykelsæsonen starter?*

– Ja. Jeg gør både en dyd ud af det, men det er også sådan, at jeg lukker helt af for cykelsporten, når jeg er i Haiti og beskæftiger mig med at skrive, tænke mig om, forberede film, skrive digte og tænke på den slags. Så følger jeg ikke med i cykelsporten.

– *Du følger overhovedet ikke med?*

– Nej. Overhovedet ikke. Jeg går ikke på internettet og den slags ting. Jeg vil helst ikke forstyrres af det. Jeg vil hellere holde det helt adskilt. Det eneste, jeg er optaget af, når jeg er derovre i oktober, er at finde hotellerne til næste års Tour de France. Men jeg interesserer mig ikke for, hvad der foregår i de tidlige løb på sæsonen. Det gider jeg ikke følge med i.

– *Vi skulle egentlig ikke sidde her sidst i oktober og snakke om cykelløb uden for*

sæsonen?

– Ha, ha! Nej. Det er rigtig nok. Jeg er absolut nået til et punkt, hvor jeg er udbændt med cykelsporten. Jeg er færdig med den for i år. Tidspunktet er det absolut yderste. Jeg er på vej væk ...

– *Handler det om at cykelløbet er noget, der ikke har noget med det øvrige liv at gøre, men er noget, der tilbyder sig. En verden man kan beslutte sig for at træde ind i. Man må sige til sig selv: Ok, nu leger jeg med igen?*

– Ja. Det er en fiktion, man træder ind i. Man træder ind i den for at opleve. Og i mit tilfælde for at fortælle. Det er ligesom at træde ind i en roman. Det føler jeg intenst. Når jeg først kommer igang, så glæder jeg mig over at møde de samme figurer år efter år, hele den familie, der omgiver Tour de France. Det er jo et samfund, der har sine egne figurer, egne normer og ritualer og som i meget stor udstrækning er befolket af gamle ryttere. Der er jo en stor trofasthed i Tour de France-miljøet. Næsten alle chauffører er jo gamle ryttere. Nævn ét navn, der ikke er der: Charly Mottet, Bernard Thevenet, Bernard Hinault, Eddy Merckx etc., etc. De har allesammen en eller anden rolle. Félice Gimondi er der. Francesco Moser er der ...

– *Bjarne Riis er der ...*

– Ja. Mange af dem er sportsdirektører. Og jeg har set dem som ryttere. Jeg har set sportsdirektøren for Telekom, Walter Godefroot, som rytter i begyndelsen af 1970'erne. En stor sprinter i Tour de France. Jeg har set ham vinde etaper. Så på den måde er det jo en vidunderlig episk historie med en enorm fylde og tæthed.

– *Tour de France 2003 udviklede sig til et meget dramatisk løb. Var det en god »årgang«?*

– Ja. Efter min mening en meget stor årgang. Jeg er jo ikke meget for at overdrive, men reelt set var det et par ti-års bedste Tour de France. Det var fyldt med drama og uforudsigelige udviklinger. Man kunne ikke ønske sig mere. Jeg er helt sikker på, at løbet bliver stående som et af de bedste. Jeg for mit vedkommende skal helt tilbage til 1971, hvor Luis Ocaña udfordrer Eddy Merckx

og derefter styrter i Pyrenæerne. Det er sammenligningsgrundlaget. Det er for mig en gylden årgang. Jeg vil også gerne tage Bjarne Riis i 1996 med. Det er også et utroligt dramatisk år på grund af Riis' offensive kørsel. Den måde han tiltvinger sig magten og fremkalder magtskiftet. Det er også en mindeværdig udgave. Men der er ingen af Miguel Indurains årgange, der kan konkurrere med 2003. Og det er jo fantastisk, at man skal helt tilbage til 1971, for at finde et sammenligningsgrundlag. Men der var selvfølgelig også 1989 med kampen mellem Greg LeMond og Laurent Fignon. Det var meget stort. Dér var jeg tilstede.

– *Der kom i nogle situationer en vildskab op i Armstrong som man ikke har set tidligere?*

– Det gjorde der. Jeg synes etappen til Luz-Ardiden var enestående spændende, en meget smuk præ-afgørelse. Der manglede stadigvæk enkeltstarten og etappen ud til Bayonne, som Tyler Hamilton fra CSC vandt. Og det var jo fantastisk! Selv dén etape blev brugt. Der var et indhold hele vejen igennem.

– *Armstrong var i krise undervejs. Det var ikke bluf og skuespil som de tidligere år ...*

– Det er rigtigt. Der var enkeltstarten, hvor han var dehydreret og gik meget ned og efter eget udsagn kunne have tabt løbet. Og så var der bjerg-etappen, der fulgte efter enkeltstarten, hvor man kunne se på hans ansigt, at han led i usædvanlig grad. Og det er en del af begrundelsen for, at jeg synes, at det var en stor årgang.

– *Tour de France er jo et meget velorganiseret, veltilrettelagt og strømlinet løb. Men det var, som om vi i år blev mindet om, at alle planer kan smadres på et sekund. Tingene kan gå galt meget hurtigt. Der er nogle øjeblikke, der har brændt sig fast på nethinden: Joseba Belokis frygtelige styrt, og Armstrong, som pludselig kører en tur ud over marken. Det gav næsten mindelser om gamle dages cykelløb?*

– Der er mange næsten patetiske øjeblikke, som har brændt sig fast. Der er Tyler Hamiltons comeback efter kravebensbruddet. Det var jo helt fantastisk! Men også lige præcis de situationer, du nævner. Beloki styrter jo i det øjeblik,

hvor han angriber på nedkørslen. Så det er jo en fantastisk situation. Og Armstrong, der kører ud over marken. Jamen, det kunne ikke stå i noget manuskript. Man vil altid huske det. Armstrongs åndsnærværelse, hans koldblodighed, hele hans konduite. Det er jo helt vildt! Det er jo som en tegneserie næsten. Jeg glemmer det aldrig. Jeg tror aldrig, vi vil glemme det. Og det er jo dér Armstrong bliver størst. Netop i de situationer, hvor der kom en vildskab op i ham. Han ville ikke tabe. Det var et stort, stort øjeblik.

– *I den meget traditionsbevidste europæiske cykelverden har der været en vis skepsis i forhold til amerikanske ryttere. Greg LeMond var temmelig ilde set på den europæiske cykelscene. Det samme kan man sige om Lance Armstrong ...*

– Det betragter jeg som fordomme. Jeg bliver altid lidt irriteret, når man prøver at pille ved Armstrongs betydning i cykelsporten. Jeg synes, det er lidt tarveligt. Det er en slags europæisk provinsialisme, at man ikke har forståelse for, at der ud af et land, der ikke har en cykelsportskultur, kan komme et par i egentlig forstand store mestre. Jeg er også meget irriteret over den franske presse. Jeg synes, det er et urimeligt kritisk lys, de har sat Armstrong under i forhold til dopingmistanker og jeg véd ikke hvad. De har jo absolut ingenting på ham. Og de har ikke forstået det grundlæggende: At hans fortrin er hans egen sygdomshistorie. At han har været igennem lidelser, der næppe kan beskrives og som ingen af de andre har været igennem. Han har bekæmpet sygdommen og overvundet lidelserne. Han har på en måde haft sit sind og sin fysik igennem en lutrelse som giver sig udtryk i, at han har udviklet sig til en cykelrytter, der kan tåle lidelse på en helt anden måde end nogen anden kendt cykelrytter.

– *Men er han ikke for perfektionistisk efter din smag? Du kan jo godt lide anarkisterne i feltet, rytterne, der gør de uventede ting.*

– Det kan jeg bestemt. Jeg kan godt lide improvisatorerne. Jeg har en stor kærlighed til bjergrytterne, klatrerne. Det er mine favoritter: Charly Gaul og Federico Bahamontes. Og senere Lucien Van Impe og José Manuel Fuente. Og Luis Ocaña for hans mod. Og i nyere tid vil jeg nok mene, at Marco Pantani er den mest interessante. Men når jeg vurderer Armstrong højere, så er det fordi

jeg har stor respekt for hans temperament. Det er næsten en vildskab, der ligger i hans perfektionisme. Den er så overdrevet og vild, at jeg har stor respekt for hans livsværk. Han er en superstjerne med den måde, han udtrykker sig på. Men ellers er det rigtigt, at mine sympatier ligger hos de mere uberegnelige elementer i løbet.

– *Med hensyn til doping, så er vi kommet lidt på afstand af de store skandaler i slutningen af 1990'erne. Men mens det var værst under Tour de France 1998 var der mange cykelsportsfolk, der havde det meget dårligt med det, der skete. Din kollega, journalisten Henrik Jul Hansen har fortalt, at han tog sin bil og kørte så langt væk fra løbet som muligt. Du selv har fortalt, at du blev ramt af en form for depression. Hvad skete der?*

– Man blev slået af modløshed og depression. Og man tænkte: Det var satans! Man blev meget ulykkelig over, at det var kommet helt derud. Og man fik som alle andre en følelse af, at der var et uacceptabelt niveau af organiseret svindel inden for cykelsporten.

– *I havde overset noget, selv om I var midt inde i det?*

– Ja. Det var noget vi havde overset. Vi havde ingen anelse om det. Det var ikke noget vi havde fortiet. Jeg kender ingen cykelsportsjournalister, der havde en fornemmelse af, at de havde fortiet noget.

– *Men I var meget tæt på rytterne og omgikkes dem?*

– Men vi kendte ikke noget til det. Det var umuligt at kende omfanget af det. Vi kunne kun have en fornemmelse af, at der sommetider var doping i cykelsport. Men at det var organiseret, det anede vi ikke. Men vi er jo godt klar over, at vi er naive bagefter. Og det var vel også den mest deprimerende kendsgerning: At vi var blevet ført bag lyset.

– *Du og Jørn Mader taler på et tidspunkt om de lidt suspekt udseende folk i staben omkring Festina-holdet, der gik omkring i cowboybukser og store guldhalskæder. I bakspejlet kunne I godt se, at der var noget mistænkeligt ved dem?*

– Ja. Jeg kan tydeligt huske de dér meget mistænkelige typer. Men sportsdirektøren Bruno Roussel ville man jo aldrig have mistænkt for noget som

helst. Og han er jo også på sin måde en sympatisk person. Richard Virenque var den store skurk. Det var ham, der var motoren i det, ham som fik de andre med. Han var forføren.

– *De senere år har du og Jørn Mader udtrykt glæde over at se Richard Virenque tilbage i Tour de France som en ren rytter. Er han ren?*

– Det er jeg overbevist om, at han er nu. Hans præstationer er en slags bevis på det. Hans holdbarhed er meget begrænset, men han har et talent. Der er jo en kendt sandhed, der siger, at doping ikke kan gøre et æsel til en væddeløbshest. Og Virenque er jo ikke et væsen, der er skabt af doping. Han er en meget talentfuld rytter med et mægtigt kampinstinkt og en optimistisk indstilling til at køre på en måde som man nu kan beundre, uden at føle, at han er blevet kunstigt præpareret. Derfor er der god grund til at fremhæve ham i dag for hans vilje til at komme tilbage og rense sig. Men der ligger også noget politisk fra min side. Jeg kan ikke forstå de medier, bl.a. Ekstra Bladet, der stadig helst vil svine cykelsporten til og tilintetgøre den. Jeg har den indstilling, at der må være plads til at tilgive og tage eksempelvis Virenque tilbage. Doping som drift er et ældgammelt fænomen. Lysten til at forbedre sine præstationer er noget menneskeligt. Overfor den drift og ambition kan man kun svare med kontrol. Og det er sådan set det, cykelsporten gør.

– *Lad os tale lidt om din egen cykellkarriere.*

– *»Cykelkarriere«, det er et stort ord!*

– *Men du har kørt løb som juniorrytter?*

– Ja. Det startede som barn med noget, der skulle simulere cykelløb. Jeg organiserede nogle løb for nabolagets børn i vores have i Fredensvang i Århus. Men de foregik vel at mærke til fods på havegangene i mine forældres have. Jeg fik dem til at gå rimeligt langsomt rundt og lure på hinanden. De anede formentlig ikke, hvad det gik ud på! Min model var sprintermatcherne på Århus Cykelbane, hvor min onkel var chef. Jeg så alle de store sprintere i 50'erne, hvor banesprinten var en meget ædel og fornem disciplin og hvor der var et stort publikum. Jeg har alle deres autografer!

– *Du instruerede dine legekammerater, det var roller, de spillede?*

– Det var roller. Jeg legede i hovedet, at den ene var Joseph Scherens og den anden Arie VanVliet. Så resultatet var givet på forhånd. Det havde jeg i hovedet. Så skulle de gå rundt dér. Og så kommer de til sidste omgang, og jeg får én af dem til at angribe, nærmest dykke ned i banen. Og så var der altså et resultat. Så var der kvartfinale og semifinaler og finale. Og til sidst var der blomsteruddeling med blomster fra haven. Det var mig, der iscenesatte det. I nogle tilfælde vandt jeg også. Jeg tror nok, jeg også fik det iscenesat på dén måde.

– *At du selv var på banen?*

– Ja. Og det var den første kim til en senere filminstruktør eller digter. For det var jo også en slags fiktion. Senere flyttede vi det ud på cyklerne. Først på børnecyklerne på gaden, hvor man også først skulle køre ganske langsomt og hvor jeg stadig instruerede dem. Men så kom hele den periode, som er beskrevet i *Sportsdigte*. Det er de sene drengeår og første ungdomsår. Der er stadigvæk et stort element af iscenesættelse og simulering. Men det er dog sådan, at den stærkeste vinder. Jeg prøvede at tilrettelægge det sådan, at der var en seedning. Altså sådan, at der var en kvartfinale, hvor de stærkeste helst skulle spares, så de ikke mødte hinanden før i semifinalen eller finale. Og dér blev jeg selv snydt som man kan se i et af digtene i *Sportsdigte*. Jeg havde ikke helt greb om det på det tidspunkt. Der var andre, der blandede sig i iscenesættelsen. Og jeg var skidesur over at møde én eller anden som jeg syntes, jeg ikke skulle have mødt. Og så var jeg færdig!

– *Det er i digtet »Kvartfinalen«, hvor du dog alligevel kommer tilbage og vinder »Petit Prix« som en anden Armstrong, alene på ophidselsen?*

– Ha, ha. Ja! Det gør jeg nemlig. Det er en virkelig situation, en erindring, ganske enkelt. På det tidspunkt blev det en slags alvorlig leg for flere unge fyre. Nogle var rigtigt talentfulde og blev senere cykelryttere. Og vi havde fået racercykler, mere eller mindre perfekte.

– *Men det var ikke formelt organiseret i en cykelklubs regi, altså hvor man skal have licens, for at køre rigtige løb?*

– Det var uden licens og på eget initiativ. Men det var ret velorganiseret. Vi var et helt felt, der kørte af sted. Det har jeg beskrevet i et af digtene i *Sportsdigte*, hvor jeg spiller en djævelsk rolle i en situation, hvor den absolutte favorit, Gunnar, punkterer.

– *Det er digtet »Mit løb«, hvor du beslutter at køre løbet »som en lort«?*

– Ja! Jeg skriver det for at betro mig. Digtet handler om at tilstå min synd. Jeg kører løbet på nøjagtig dén måde som jeg i dag som kommentator ville fordømme. Jeg var det modsatte af en helt, som ofrer sig. Jeg profiterede af at gå i udbrud med en meget stærk rytter i samme øjeblik, Gunnar punkterede. Og jeg tog føringer i starten for at animere det. For at komme væk. Men da hullet var stort nok, begyndte jeg at spare mig selv. Ikke kun de sidste kilometer, men langt ude faktisk. Så spillede jeg komedie. Og når jeg gik frem og tog føringer, var de svage.

– *Vi taler stadigvæk om tiden, hvor du ikke kørte decideret organiseret cykelløb?*

– Ja.

– *Hvornår fik du så licens?*

– Jeg er ikke sikker på, jeg havde licens overhovedet. Jeg tror, jeg fik licens som junior til landevejscykling, og vi blev inviteret til at køre på Århus Cykelbane. Jeg kan tydeligt huske fornemmelsen. Men jeg tror, jeg holdt op meget kort tid efter. Jeg mistede pludselig og brat lysten. Den virkelige grund var, at jeg aldrig blev fortrolig med cyklens mekanik, og jeg havde ikke den mindste lyst til at sætte mig ind i det. Jeg var totalt uinteressert.

– *Vandt du nogle af løbene dengang?*

– Jeg vandt nogle stykker. Jeg var ret hurtig i spurten.

– *Det var din styrke?*

– Ja. Men det er en noget diffus karriere, kan du nok se. Og alle de løb, jeg beskriver i *Sportsdigte*, er uorganiserede. Det véd jeg.

– *Lad os vende tilbage til Tour de France. Du har ofte talt om Tour de France som en fortælling om livet, hvor hver etape er et nyt kapitel, Tour de France som en virkelighedsføljeton om helte og skurke, sejre og nederlag, venskab og fjendskab, mod og opofrelse.*

Altså cykelløbet som et billede på livet. Bidrager cykelsporten med noget særligt i den henseende i forhold til andre sportsgrene. Kunne f.eks. en fodboldkamp ikke fortælle det samme?

– Jeg har ikke kunnet finde det samme andre steder. Cykelløbene som struktur, som fortællinger, er næsten født med en lineær dynamik, en dramaturgi som er fantastisk. Cykelløbene er lukkede kredsløb, som fører steder hen. Jeg har tit skrevet, at det starter ét sted og slutter et andet. Og ind imellen sker en masse ting. Det er meget forskelligt fra en fodboldkamps dramaturgiske struktur. Cykelsporten er meget mere metaforisk, og den ekstreme individualisme som er det fremherskende element i cykelsporten, er dét som giver dynamikken og dét som for mig gør det uafsladeligt fascinerende. At man kan følge bestemte figurer, at man kan følge helte og skurke. I cykelsporten kan man se alle de egenskaber, du nævnte. Det er jo ikke tilfældigt, at man taler om martyriet i cykelsporten. Det er fordi, det er til at få øje på. Det at ofre sig for en anden, er det, der giver cykelsporten sin særlige karakter. I fodbold er det mere udflydende. Det er jo rigtigt nok, at fodbold er et holdspil, hvor alle i enormt grad er afhængige af hinanden. Men opofrelsen er aldrig så tilspidset som i cykelsporten. Cykelsporten er meget mere episk. Der er mere fylde, mere langsomhed, mere fart. Der er mere sejhed i cykelsporten som fortælling. Der er mere romanagtig *mileage*, simpelthen!

– Du er blevet kritiseret for at mytologisere cykelsporten og løfte den op på et plan, hvor den efter manges mening ikke hører hjemme. Til det har du svaret, at i Danmark er det sådan, at man ikke må gøre noget større end det er. Er det et særligt dansk karaktertræk?

– Ja. Det har jeg opdaget igennem årene. Alt skal tynghes ned til sådan et *midlevel*. Middelmådigheden er en slags religion i Danmark. Det er ilde set, at man forstørrelser noget. At man ser på noget og fremhæver nogle ædle egenskaber i det. Der er det meget berømte citat af den tidligere cykelrytter, Brian Holm, om, at cykelløb handler om »hårdt slid og sure sokker«. Jeg mener faktisk, at der er mere i det. Selv om jeg også synes, at sokkerne hører med! Men der er mere

i det, og det står jeg fast på. Og jeg er ligeglad med, at jeg siger det i lige præcis et samfund, hvor der hersker en middelmådigheds-ideologi. Og selv om de så driller mig for det, tager jeg det meget let. For jeg vil netop gøre opmærksom på de værdier, som jeg ser i det. Det har fra starten været mit motiv. Det var derfor jeg skrev *Sportsdigte* og lavede mine sportsfilm. Jeg så, at der var en historie indeni, som aldrig var blevet fortalt, og som jeg følte, jeg kunne fortælle. Det var dér jeg fandt min, jeg havde nær sagt, forklarelse for at bruge et rigtigt ingemansk eller kierkegaardsk udtryk.

– *Men cykelsporten i dag er meget kommerciel, og rytterne selv er blevet meget mediebevidste, bevidste om, at det hele handler om at få TV-tid, som man siger, og om at stille sponsorerne tilfredse. Kan det ikke være svært at bevare den lidt drømmende, poetiske tilgang til nutidens cykelsport?*

– Den drømmende tilgang ligger udenfor. Jeg synes, sporten skal være profan. Jeg har absolut ingen kritik af kommercialiseringen og sponsoreringen af sporten. Den skal eksistere på kommercielle vilkår. Det er en del af dens, ja, hvis jeg skal være filosofisk, en del af dens eget martyrium, altså at den eksisterer som en forretning. Når jeg behandler det poetisk, så skal jeg netop have det modspil, der ligger i denne rå virkelighed. Det er dobbeltheden i det som interesserer mig. Det er dét, at de lider og skaber de store bedrifter, som bevæger vores hjerter, i en kommerciel ramme. Det kan jeg godt lide. Det er en rå virkelighed, som også er fyldt med skurke. Jeg er absolut ikke kommunist i forhold til de ting.

– *Et sted i Sportsdigte lader du en cykelrytter sige: »Jeg er blevet dygtigere til at være menneske af at køre på cykel.« Hvordan skal man forstå det?*

– Helt konkret og ligepå.

– *Kan man lære noget om livet ved at køre på cykel?*

– Ja. Det er jeg helt sikker på. Nu er det jo mig, der prøver at gøre mig klog dér. Men jeg har selv oplevet det. At man lærer noget af de lege, man indgår i. At leg principielt er en måde at lære livet at kende på. Det er den lille formel, som jeg har prøvet at påvise i filmen *Det legende menneske*. Men det andet

perspektiv er, når rytterne i Tour de France kommer hen til mig for at fortælle noget: Jeg ser dem modnes som ryttere, som mennesker af at køre cykelløb. Man møder nogle mennesker, som er i stand til at udtrykke sig, selvfølgelig som cykelryttere i løbene – og det er jo ofte meget modige og stærke handlinger, de udfører, som kræver stor karakterstyrke – men de er også i stand til at forklare dem og forstå dem. Det vil sige, og det er jo min bevisførelse for min egen påstand, de bliver dygtigere.

– *De lærer noget om det at være menneske ved at køre i feltet?*

– Absolut! Det mener jeg. Jeg har mødt nogle folk i cykelsporten som er startet et sted, hvor de slet ikke var modnet. Og så i løbet af deres erfaringer i feltet, i denne lukkede verden, hvor de har skullet udfolde nogle menneskelige instinktive handlinger, som ikke bare er rå, men også forfinede og sofistikerede og efter meget regelkontrollerede handlesæt og ofte også efter mange uskrevne, moralske regler, ja, dér har de udviklet sig. Jeg har nøjagtigt ikke sagt, at de bliver bedre mennesker i den forstand, men bedre til at være mennesker. Der er meget stor forskel!

– *Lad os tale lidt mere om Sportsdigte og dine cykelfilm. Blandt dine tidlige digtsamlinger står Sportsdigte som det ubestridte hovedværk. Fortæl om, hvordan den blev til, hvordan kom cykelsporten ind i billedet?*

– Det kom af tiden på en måde. Først og fremmest af en kunstnerisk nyorientering i tiden. Den gruppering med Per Kirkeby, Hans-Jørgen Nielsen, Bjørn Nørgård og andre som jeg følte mig tiltrukket af, havde samme slags udgangspunkter og inspiration. Generelt set var der tale om en opblødning af genre- og kunstartgrænserne, en åbning ud mod en omverden, væk fra den snævre litterære verden, ud mod en trivialkultur. Efter mine to første digtsamlinger, som var en slags modernistisk efterplabren, sker der to ting: Et opgør mod de »fine«, dét, der var acceptabelt inden for kulturens verden i generationen før os. Det vi opdagede, var, at vi kunne beskæftige os med for eksempel spaghetti-westerns. Og jeg for mit vedkommende opdagede sporten. Og det er så det andet moment for mig: Jeg kunne jo finde tilbage til en virkelig oprin-

delig inspirationskilde, som var udtømmelig. Jeg kunne finde tilbage til en baggrund, jeg faktisk havde haft ...

– *Du kunne finde tilbage til baghaven?*

– Ja! Det var autentisk stof! Der var mange, der påtog sig attituder i forhold til folkeligheden. Det vil jeg kalde mindre autentisk end mit forhold til sporten. Mit forhold til sporten var simpelthen en genopdagelse af noget, jeg havde kendskab til, noget jeg vidste noget om, og som jeg i virkeligheden aldrig helt havde tabt kærligheden til. Så du véd, i ét hug opdagede jeg nogle nye toner hos mig selv som kunstner. En virkelig inspiration i modsætning til den litterære inspiration, der lå bag de to første digtsamlinger. Og det er jo derfor, *Sportsdigte* »holder«, den er jo simpelthen inspireret! Der er jo simpelthen en opdagelse i den, en opdagelse af en prisme, hvorigennem man kan se livet. Det var mit tilbud dengang, og det gav med det samme afsæt til helt nye digtsamlinger. *Sportsdigte* var mit gennembrud som digter.

– *Hvordan var det at skrive om cykelsport ud fra en rent håndværksmæssig betragtning. Var det et stof som var nemt at have med at gøre?*

– Ja. Det flød for mig. I modsætning til de tidligere digtsamlinger, som jeg skulle arbejde på, så var det som om jeg havde ramt en virkelig kilde, som jeg bare slog hul på og så kom det strømmende.

– *I nogle af digtene »mimer« du anstrengelsen ved at køre cykeløb med liniebrud og gentagelser osv., så der kommer noget forpustet over rytmen ...*

– Det var et greb, der faldt naturligt. Det var ikke noget, jeg havde spekuleret frem. Det var som en slags indre speak. Jeg er selv meget glad for dem, når jeg læser dem op i dag. De er jo i høj grad blevet genopdaget af et yngre publikum. Det er jeg meget glad for.

– *Sportsdigte var en del af et kunst- og litteraturpolitisk opgør, men du satte også noget på spil på det mere personlige plan ved at bruge cykelsporten. Du gjorde noget, man ikke måtte. Var du nervøs for modtagelsen af bogen?*

– Jeg tænkte netop, at jeg gjorde noget, man ikke måtte. Noget som var tabu og ville støde an. Det var forbudt at beskæftige sig med sport. Sport var

en foragtet ting i intellektuelle kredse. Det var ukendt, at man gjorde det. I Danmark var det i hvert fald et udpræget upåagtet område, et vulgært område som blev inddraget. Det er klart, at det var en stor polemisk stimulans for mig. Det var jeg mægtigt med på! Men jeg var også nervøs over det. Men jeg var også meget stimuleret over at stille mig an og have den historie at fortælle. Jeg var godt klar over, at det ville lave ballade og være totalt chokerende, men det kunne jeg sgu' godt lide! Det er jo nok også en motivation til at komme med noget nyt, at man véd, at det også har en polemisk virkning. Ved at inddrage sådan et stykke virkelighed, inddrager man jo mere end dét. Man stiller spørgsmålstegn ved andres måde at beskrive tingene på. Jeg kunne så også se, at det havde virkninger andre steder. Den måde at se på var ny.

– *Din første egentlige cykelfilm Stjernerne og vandbærerne er ret pædagogisk. Man følger duellem mellem Merckx og Fuente, og historien om de to bliver fortalt i en meget klassisk tre-delt narrativ struktur, men meget af filmen beskriver etapecykelløbet som fænomen. Følte du, at her var et stof som ikke var blevet formidlet, noget som aldrig var blevet præcenteret for et dansk publikum?*

– Jeg følte, jeg havde en historie. På det tidspunkt havde jeg udgivet *Sportsdigte*, men jeg følte, at stoffet var udtømmeligt. Jeg havde en fantastisk lyst til at kalde de værdier frem som var ubeskrevne. Altså simpelthen synge det epos ud, som lå inde i cykelløbet. Jeg fik mulighed for det ved Ole Ritters mellemkomst. Det var ham, der gjorde det muligt for os at komme ind i Giro d'Italia.

– *Slutscenen i Stjernerne og Vandbærerne med netop Ole Ritter, der pakker sin cykel sammen efter løbet og sætter sig ind i sin bil, mens speakerstemmen siger: »Her er en mand med sin cykel, en mand, der véd, hvad han vil« fører direkte frem til den næste film, Den umulige time, om Ritters forsøg på at generobre timerekorden ...*

– Ja. Og nu, hvor du citerer netop dét, så rummer det også det, der lå i dit tidligere spørgsmål, om at lære noget om livet ved at køre på cykel. Men det rummer også det, som Jørn Mader og jeg så ofte citerer Ole Ritter for: »Find dig et speciale og dyrk dét.« Kør nedad, kør opad, kør enkeltstart eller noget andet. Det har han jo selv været meget dygtig til. Han gjorde det jo til sit spe-

ciala at være en stor tempokører, en stor tidskører. Det fik vi så mulighed for at dyrke. Og det var igen på Ole Ritters meget direkte og håndfaste initiativ, da vi tog over til Mexico for at filme hans timerekordforsøg. Men *Den umulige time* er en meget mindre rig film end *Stjernerne og Vandbærerne*, simpelthen fordi scenen er meget mere indskrumpet ...

– *Men var det ikke netop dét, der fascinerede dig. Det enkle set-up: En cykelbane, en mand med sin cykel og en rekord, der skal slås?*

– Det er helt sikkert. Det var et valg, denne enkelthed. Det var det næste skridt efter den meget åbne og rapsodiske *Stjernerne og Vandbærerne*. Jeg kunne godt lide, at det var et lukket univers. Og hvis jeg psykologisk set skal efter-rationalisere, så havde det også en tilknytning til mit eget tidlige univers med Århus Cykelbanes lukkede cirkel, og måske også mine forældres baghave, selv om det selvfølgelig er en overfortolkning.

– *Et højdepunkt i filmen er en kort scene, hvor man i slow-motion ser Ole Ritter på vej rundt i svinget ledsaget af Kieth Jarretts musik. Man får en fornemmelse af, at du her vil vise dét, vi talte om før, nemlig en cykelrytter, der viser os dét, han er bedst til, et sublimt øjeblik af en slags, hvor cykelsporten får et æstetisk udtryk?*

– Der ser man det hele i ét sus. Og det er, som du siger, et sublimt øjeblik. Og det er også derfor, jeg har givet scenen den vignetagtige karakter med Kieth Jarretts flydende pianosolo.

– *Din næste cykelfilm En forårsdag i helvede er jo for så vidt ren dokumentarisme, og filmen beskriver bl.a. meget udførligt hele det folkløristiske liv omkring løbet Paris-Roubaix med det franske café-liv osv., og de politiske »indbrud« i løbet med arbejderdemonstrationer osv. spiller en væsentlig rolle. På den måde bliver filmen et nøgternt signalement af tiden. Men samtidig opbygges en kraftig suspense, begivenhederne fremstår meget dramatiserede ...*

– Som jeg så det, var det en ekstrem roman-model, som foregår på mange forskellige spor og som fletter sig sammen og som har en fremdrift. Og det handler om, at det starter ét sted og slutter et andet sted. Men indimellem sker der helvedes mange ting! På så mange niveauer. Så min ambition var meget

stor. Det var som at orkestrere et romanværk, som næsten var symfonisk instrumenteret. Altså med mange, mange tråde og med mange elementer, der føjer sig ind i en fortællemaskine, der har en kæmpe fremdrift. Det var det, jeg ville, og det var også det, der lykkedes, synes jeg.

– *Du var klar over på forhånd, at her var der et stof, der kunne generere denne suspence?*

– Ja. Det var jeg overbevist om. Og det lå også i mine valg. Det var en producent, der kom til mig og sagde: »Nu havde du sådan en succes med *Stjernerne og vandbærerne*. Vi vil gerne have, at du laver en til cykelfilm.« Så sagde jeg, at det ville jeg gerne gøre, men så skulle den laves på helt andre vilkår end *Stjernerne og vandbærerne*, som blev filmet med kun ét kamera, en næsten umulig opgave. Jeg ville simpelthen have mulighed for at bruge alle de hjælpemidler og kameramuligheder som jeg fandt nødvendigt. Og jeg så med det samme, at det skulle være et endagesløb, et meget svært endagesløb, netop Paris-Roubaix, som jeg var helt vild med. Det endte med, at der var 27 kamerahold til start, og der er 21 af dem, der er repræsenteret i den endelige film. Det var på en måde et puslespil. Tilrettelæggelsen af optagelserne var som at planlægge et militært slag: Hvad kan der ske dér og dér? Hvem skal være tilstede? Alligevel var der så utrolig mange ting, som var uberegnelige og som gik forkert. Da jeg så stoffet lige efter, var jeg enormt skuffet og tænkte: Hvad fanden skete der dér!? Og hvorfor skulle Marc De Meyer, en fuldkommen outsider, vinde? Det var en streg i regningen!

– *Men netop Paris-Roubaix var en garanti for, at filmen ville blive dramatisk?*

– Jeg var overbevist om, at løbet ville komme med handlingen. Vi havde en meget morsom samtale med løbets ejer og chef Felix Levitan, da vi diskuterede prisen for at filme løbet. Han sagde: »Hvad vil I give for det?« Til det sagde vi, at det vidste vi ikke. Men det kunne han ikke forstå. Han sagde: »Jeg er ikke filmproducent. Jeg véd kun noget om cykelløb.« Han kunne ikke forstå, at det kunne være så svært for os at regne ud, hvad det skulle koste. Han havde nemlig tre elementer som han kunne tilbyde og som han var sikker på var normale

størrelser på et filmbudget: Handlingen, skuespillerne og dekorationen. Og det havde han fuldstændig ret i! Og det var også sådan, jeg så det. Handlingen var givet. Jeg var sikker på, at det skulle være Paris-Roubaix, for jeg havde studeret løbet i mange år. Og det er altid godt. Der er garanti for drama. Det er aldrig et svagt løb. Jeg har aldrig set ét meningsløst Paris-Roubaix. Så det var mit valg. Og jeg vidste godt, at det var risikabelt at optage for fotografierne osv. Men jeg vidste selvfølgelig ikke, at det også var risikabelt mht. strejke og sådan nogle ting. Men dér fik vi jo en foræring. Men det kunne jo også have afbrudt løbet. Men når det hele er færdigt, må jeg sige, at jeg er meget stolt af den film. Den er totalt vellykket som tankeeksperiment og som færdig gennemført produktion. Det er en film som har en fantastisk fremdrift og som rummer en dokumentarisk historie, et virkeligt eventyr. Og man får det i alle detaljer. Den er totalt en opfyldelse for mig af, hvad et stykke dokumentarisk virkelighedsbeskrivelse optimalt skal være. Det er uhyre dramatisk, og det er altså sandt!

– *Der er nogle scener i En forårsdag i helvede, hvor cykelløbet bliver løftet til de helt store højder: En slow-motion scene, hvor rytterne ses køre gennem de tætte støvskyer som var der tale om et militært felttog; en anden, hvor feltet kører over en stor, hvælvet bro, hvor Gunner Møller Pedersens kormusik medvirker til, at løbet får en næsten religiøs dimension. Er der faktisk tale om en form for religiøs tilgang til løbet i de scener?*

– Det er der jo næsten. Men jeg kan sgu' ikke rigtigt rationalisere den. Jeg er selv bevidst om dén dimension i de scener eftersom jeg har accepteret musikken. Jeg syntes godt om komponistens forslag. Jeg er ikke sky for at løfte det op i sådan et helligørende lys. I en polemisk hensigt kan jeg godt lide at skubbe perspektivet højt op. Velvidende, at det er virkelig udansk ...

– *Men vel også velvidende at cykelløbet også er noget trivielt? For så vidt er cykelsporten jo bare en del af underholdningsindustrien?*

– Jo. Men det er at tage fascinationen alvorligt. At gøre fascinationen tydelig. Forløbet og billederne er jo sande, det er jo ikke fiktion! Så føjer jeg musikken til, som får lidelsen, martyriet, altså det religiøse til at fremtræde tydeligt. Det er jeg meget bevidst om! Jeg fryder mig over den mulige provokation, der

kan være i det ... Det er et slags univers, der bliver rullet ud. En særverden, som oven i købet har en himmel ovenover, hvor gyldne, mytologiske figurer og ærkeengle færdes med største naturlighed i det gyldne støv! Det kalder jo på at blive fortalt og udpenslet ... Altså: Når jeg sammen med min komponist ser dé billeder, så ser jeg muligheden for den uimodståelige invitation til at løfte det et trin op i bevidstgørelse af sportens muligheder. Det er jo en slags besyngelse. Det er en slags episk digt. Og her vil jeg sige, at nøgternheden spiller ind. Det bliver kun smukt på baggrund af, at det er råt og hårdt. At rytterne bliver såret. At de skriger. At de styrter. At det er benhårdt! Dén dobbelthed må være tilstede. Det er fuldstændigt tamt, hvis det er idealisme eller hvis det er en slags blødsøden poetisering af det. Poetiseringen holder, fordi stoffet er groft og rummer nøgternheden. Det er et meget dybt greb hos mig.

Himmelbjerget

– EN DRILLE-TOUR (JESPER SKIBBY/F.P. JAC)

Godt nok lige bag Hr. Skibby og hans baghjul,
men min kæde springer fart,
og selvfølgelig kører vi nu side om side,
det er skulder til skulder.

Men det er jo kun en bakke,
og vinderen skal have et afkast på en god frokost,
så vi stiger af cyklerne,
og spadserer nogle kilometer imens vi hyggevitser.

Folk glør på os som om vi var galninge,
trækker cykler op ad bjerget,
men vi var i et lyst humør,
og vi bestemte jo selv farten.

Så røg vi på knoglerne igen,
den sidste tumult mod toppekransen,
og vi nåede toppen af bakkebjerget,
balancerende flot kørsel af ældre mænd.

Så tog vi ellers tobakken frem,
så alle kunne se den sejrende røg.

Hold pulsen nede, såret kan springe op

Nu har Jonathan kastet sig over kitesurfingen og slået en flis af en knogle da han forleden faldt ned på en muslingebanke. Utrolige måder folk kommer til skade på når der går sport i deres fritid. Min søsters ene hornhinde blev forleden alvorligt ridset da hun til mor-barn-gymnastik fik min nevøs højre tommelfinger i øjet under kolbotteslagning på en såkaldt airtrack, en luftrumlemadras der ellers skulle forhindre mor-barn-gymnasterne i at slå sig, nuvel, det var jo strengt taget heller ikke et slag, men en ridse. Selv nøjedes jeg med at få trukket en visdomstand ud i fredags. Eller »udtrækning« er måske ikke lige ordet, og der står da også »operation« på regningen, jeg anede allerede uråd da tandlægen diskret hviskede til sin klinikassistent at hun »hellere måtte hente den kirurgiske pincet«. Heldigvis havde jeg ikke, som ellers planlagt, tilbagelagt den sidste etape til Assens, hvor jeg af historiske grunde går til tandlæge, på cykel, men i stedet lånt en bil fordi jeg var ved at komme for sent efter at have været ude og ro hele formiddagen med min fynske barndomskammerat Steffan og en gammel cykelrytter der hedder Poul. Toer med styrmand. Føns Bredning var blikstille, vi så to marsvin i lang tid og var kun ved at kæntre en enkelt gang. Da jeg bagefter stolt fremviste mit nye fordæk, der ifølge cykelhandleren i Middelfart praktisk talt ikke skulle kunne punktere, gjorde Poul mig opmærksom på at der var temmelig meget slør i mit forhjul. Det må jeg så se at få spændt inden jeg skal ud at cykle igen, men »ikke lige de første par dage«, sagde tandlægen, »hold pulsen nede, såret kan springe op.« Nu var der langt hjem til Århus. Så blev en kvinde voldtaget på en rigtig led måde i Botanisk Have. Bagefter myrdede nogen den svenske udenrigsminister. »Her hjælper kun skarp spiritus,« sagde Steffan i telefonen, da jeg udmattet nåede hjem til Falstersgade.

Det gådefulde nederlag

OM FODBOLD, LITTERATUR OG KÆRLIGHED

Vi kunne begynde på et stadion i Nantes den 3. juni 1998 hvor stillingen i VM-kvartfinalen mellem Danmark og Brasilien er 2-2 – og alt kan ske. Alle muligheder står åbne. Eller vi kunne begynde i Brooklyn, New York, en vinterdag i 1983 hvor Paul Auster sidder ved skrivemaskinen og renskriver manuskriptet til den roman der skal blive hans internationale gennembrud: By af glas. Eller vi kunne begynde et sted imellem disse to begivenheder – en sommeraften i 1989 hvor jeg selv er i fokus, hvor alting er lagt til rette for mig, hvor en pige ved navn Karina Hingebjerg har skubbet al skam til side og åbnet en hemmelig dør på klem.

Der findes to slags nederlag i fodbold og i sport i det hele taget: 1) Det logiske, regulære nederlag – som når et dansk klubhold for 117. gang ryger ud allerede i første runde af Europa Cup'en. 2) Det gådefulde nederlag. Det nederlag som lige så godt kunne have været en sejr. Det nederlag man aldrig kan blive færdig med at analysere fordi mulighederne for sejr har været så smerteligt nærværende. Som da det danske landshold tabte 2-3 til Brasilien ved VM i Frankrig i 1998 og dermed forspildte muligheden for at komme i semifinalen. Det var så lidt der skulle til. Et lidt mere intenst pres på de brasilianske midtbanespillere kunne måske have ændret udfaldet. Brasilianerne var på hælene, men danskerne måske for prægede af ærefrygt. Var dybest set forlegne ved udsigten til at trække tæppet væk under mastodonten. Måske. Nederlaget kan aldrig forklares. Det vil forblive gådefuldt og for altid skulle henføres under sportsklicheer som »tilfældighedernes spil« eller »brasilianernes større rutine i de afgørende situationer«.

Noget lignende gælder den kamp som vel nok stadig må betegnes som det smerteligste øjeblik i landsholdets historie: 1-5 nederlaget til Spanien i ottendedelsfinalen ved VM i Mexico 1986. Nederlagets størrelse var smerteligt i sig selv. Men det værste var det faktum at Danmark, som reelt var blandt turneringens fire bedste hold, var slået ud allerede i ottendedelsfinalen og måtte forlade VM sammen med middelmådige hold som Bulgarien, Polen, Uruguay og Marokko.

Hvorfor tabte Danmark den kamp? Eksperterne tøvede ikke med forklaringer: Danskerne var trætte efter tre hårde kampe i den indledende pulje. Eller danskerne var mætte efter de tre sejre – særligt den fabelagtige 6-1 sejr over Uruguay. Spillerne havde allerede opnået den succes de havde drømt om, og manglede derfor gnisten i kampen mod Spanien. Eller det skyldtes Spaniens-komplekset – et udtryk journalisterne allerede dengang havde opfundet fordi Danmark to år tidligere havde tabt til Spanien i EM-semifinalen. Eller det var slet og ret Jesper Olsens skyld fordi han med en håbløs tilbagelægning havde spillet Butragueno fri og dermed lukket spanierne ind i kampen. Eller det var Frank Arnesens skyld fordi han havde fået en dum udvisning i kampen mod Vesttyskland og dermed var spærret til ottendedelsfinalen, hvorved han svigtede holdet.

Alle sammen gode forklaringer, men de besvarer ikke endegyldigt spørgsmålet: Hvorfor gik Danmark ned mod Spanien? Nok havde Jesper Olsen givet spanierne en kæmpe foræring – og så lige før pausen – men stillingen var trods alt ikke værre end 1-1. Desuden kom Danmark bedst fra start i anden halvleg. Elkjær havde to gode muligheder før spanierne overtog scenen.

Der er en ondskabsfuld tiltrækningskraft ved de gamle klip fra kampen som ved særlige lejligheder vises på tv. Det skyldes gådefuldheden. Man vil gerne se nederlaget igen og igen – for om muligt at finde den særlige forklaring som måske i det mindste kan give én ro i sindet. Men en sådan forklaring gives som sagt ikke, og derfor bliver man aldrig træt af at gense de gamle klip.

Der er en bestemt type bøger, romaner, som kan have den samme effekt. Romaner med en modvilje mod at samle trådene og en gådefuldhed så pirrende at læseren aldrig kan blive færdig med dem. Mit yndlingseksempel er første bind af Paul Austers New York-trilogi, *By af glas*. Jeg har ikke tal på hvor mange gange jeg har læst den bog. Den er medrivende som en fodboldkamp, og læsningen ender på samme måde hver gang: med en blanding af begejstring og skuffelse. Begejstring fordi man har opdaget nye lag i romanen. Skuffelse fordi man må erkende at opdagelserne ikke bidrager til en løsning af romanens to kardinalgåder: Hvordan ender historien for Daniel Quinn? Og hvem er den mystiske jeg-fortæller der dukker op til allersidst?

Man kan aldrig blive færdig med *By af glas*, på samme måde som man ikke kan slippe de gådefulde fodboldnederlag.

Heller ikke sejrene kan man slippe. Men af en anden årsag. Sejre er ikke gådefulde. Vi forstår logikken i dem – selv når der er tale om sensationelle sejre. Det bedste danske eksempel på en fodboldsensation er vel EM-triumfen i 1992.

Danmark kommer med efter udelukkelsen af Jugoslavien. Danskerne er ikke i kampform og får slet ikke scoret i de to første kampe mod England og Sverige, men ender alligevel som europamestre. En utrolig historie. Men den er ikke gådefuld. Historien om EM-guldet er en moderne version af *Klods-Hans* – historien om den lille der narrer de store (i dette tilfælde Frankrig, Holland og Tyskland) og vinder både prinsessen og tronen. Det er ikke til at forklare hvordan det gik til, men vi har ikke behov for at undersøge gåden. Når vi elsker at gense billederne fra de glade dage i Sverige, skyldes det en fascination af landsholdets uventede og overvældende succes, en fordringsløs glæde over den position Danmark med ét havde tiltvunget sig. Vi accepterer det usandsynlige når først det er sket. Det gådefulde ved sejren fordamper og erstattes af en nostalgisk fryd ved gensynet af spillernes heroiske fight – Povlsens presspil, Laudrups driblinger, Faxes tacklinger, Schmeichels redninger.

Vi kan ikke blive færdige med EM-triumfen. Ikke fordi den er gådefuld.

Men fordi gensynet ganske enkelt er rart. Nydelsesfuldt. Beroligende. Som et varmt bad. Eller en god bog.

Der findes også bøger vi bliver ved at vende tilbage til af netop den grund: De er rare. De får os til at slappe af. De minder os om gode tider. Der er flere af den slags bøger i mit liv. En af de vigtigste er Leif Panduros *Rend mig i traditionerne* som jeg vel har læst en halv snes gange.

Rend mig i traditionerne er en ret tvivlsom roman. For det første plagierer den i næsten pinlig grad J.D. Salingers *Forbandede ungdom*. For det andet består den af en skildring af en ung mand hvis psykologi fra start til slut balancerer på kanten af det tegneserieagtige. Romanen er forudsigelig, lettere plat og så godt som blottet for gåder. Alligevel elsker jeg den bog. Hvorfor? Fordi den er morsom, underholdende, rørende – og rar.

Men de bøger der anfægter os, skubber os videre – ændrer vores måde at tænke på – er de gådefulde bøger. Ligesom det er tilfældet med de gådefulde fodboldnederlag og – for at tilføje analogien endnu en smertelig dimension – de gådefulde nederlag i puberteten.

En tabt fodboldkamp repræsenterer en række forspildte muligheder. Et hold har måske brændt fem oplagte chancer i en kamp. Hver spiller må nu leve med ærgrelsen, den tilbagevendende og nagende fornemmelse af at udnyttelsen af blot én af chancerne kunne have ændret kampens udfald totalt.

En sommeraften i 1989 havde Karina Hingebjerg huset for sig selv. Vi var femten år og gik i samme klasse på Christinelystskolen i Lemvig. Vi var ikke kærester. Vi havde ikke engang kysset. Men alligevel. Der var noget i luften. Noget som var langt farligere og mere vanvittigt end jeg havde gjort mig klart. Og dog vidste jeg godt hvad arrangementet gik ud på.

Jeg ankom til Karinas families hus med den klare intention at indtage nyt land.

Jeg var helt og aldeles uprøvet. Det vidste jeg at også Karina var. Men jeg

var fast besluttet på at honorere de små vink hun i dagene forinden var kommet med. Jeg havde sparet op til det her tidspunkt. Det skulle blive en eksplosion, en glohed sammensmeltning.

Jeg ved stadig ikke hvad der gik galt. Ved blot at jeg lige så stille forsvandt fra Karinas værelse før hun overhovedet havde nået at vise lidt af sin fine, bløde hud.

Er det en vigtig historie? Måske ikke. Måske er den altafgørende.

Jeg kan ikke blive færdig med de år, med puberteten, ikke engang nu hvor jeg nærmer mig de tredive. Jeg husker puberteten som én lang serie af forspildte muligheder – historien om Karina er blot én blandt mange – og de forspildte muligheds katalog rummer meget andet end mislykkede kærlighedsaffærer. I virkeligheden taler jeg om en grundlæggende følelse af utilstrækkelighed – af *ikke at være med*. En følelse af at livet går min næse forbi. Med jævne mellemrum vender jeg i tankerne tilbage til de kaotiske år. Finder bestandigt interesse i at endevende hvert nederlag og spekulere på hvad for et menneske jeg ville have været, hvis jeg havde udnyttet mulighederne.

Jeg er tilfreds med mit liv. Jeg er ved at afslutte en universitetsuddannelse. Jeg har skrevet to nogenlunde godt modtagne bøger. *Jeg er blevet til noget*. Og så har jeg en kæreste så smuk og indsigtfuld at Karina Hingebjerg aldrig ville nå hende til sokkeholderne. Men alligevel. De forspildte muligheder bliver ved at spøge. Jeg kan ikke lade dem ligge. De nager, generer, inspirerer. Sådan er vi mange der har det. Vi tiltrækkes af gådefuldheden. Det er derfor vi bliver ved at starte forfra på bøger som *By af glas*. Det er derfor vi med selvplagerisk iver bliver ved at huske de legendariske nederlag på fodboldbanen.

Ligesom de fleste danskere nyder vi naturligvis at gense Vilforts scoring til 2-0 i EM-finalen mod Tyskland, eller John Faxe der »rammer den lige i røven«. Men det er først når nederlagsbillederne glider over skærmen – det er først når Butraguenos fire dræbende stød i Mexico endnu en gang bliver vist i langsom gengivelse – at vi for alvor vågner.

Englen

Engang løb onkel Børge hele vejen til København, nøjagtig ét hundrede kilometer. Det var noget, som motionsklubben havde arrangeret, og der var ingen i familien som forstod, hvorfor han dog gjorde det. Det var jo den rene galskab, mente man: Ét hundrede kilometer, og der var oven i købet ingenting at vinde ved det. Sundt kunne det umuligt være.

Hvad ingen i familien kunne ane, var, at det var de første og ikke de sidste halvtreds kilometer, som var de hårdeste. Onkel Børge fik nemlig sit livs første og eneste religiøse åbenbaring, da han var netop halvvejs.

Da han var allermest træt, så han en engel. Først åbnede der sig en sprække i det grå, lavthængende skydække over ham, og det klareste lys strømmede ned mod ham. I nogle minutter løb han som badet i et skarpt projektørlys. Så fik han øje på englen. Lige så langsomt dalede den ned fra himlen, ubeskriveligt smuk, med et overnaturligt lys strømmende inde fra kroppen og ud, og dens gnistrende, store vinger løftede sig op mod himlen som kolde, hvide flammer. Hvor længe, den hang over ham, var ikke til at sige. Tiden syntes at være gået helt i stå, dér, på landevejen mellem Ringsted og Roskilde.

Så forsvandt den igen. Det var som om, at den gik i opløsning, at den forvandlede sig til en sky af gnister eller ildfluer, der spredtes for vinden.

Resten af vejen syntes onkel Børge, at han nærmest svævede over asfalten. Det var som om, hvert eneste isæt og afsæt foregik helt ude på forfoden, nærmest på tærerne. Aldrig havde noget løb været lettere, og der var et flakkende, gnistrende skær i hans øjne. Som var de fyldt med svagt lysende tårer.

John Bang Jensen (f. 1964), bor i Århus: Debut 1991 med digtsamlingen *Det meste er sandt*. I 1997 udkom bogen *Tusind meter til lykken – Hvad man bør vide om cykelløb og Tour de France*. Har senest udgivet novellesamlingen *Boks* (2002).

Kim Blæsbjerg (f. 1974), bor i København: Debut 2002 med en samling kortprosa, *Fælder*. Har senest udgivet romanen *Niels Bohrs kærlighed* (2003).

João Cabral de Melo Neto (1920-1999): Brasiliansk digter og dramatiker. Til hans mest betydende værker hører *Pedra do sono* (Sten af søvn, 1942), *O cão sem plumas* (Hunden uden fjer, 1950) og digtet *Severinos død og liv* (1954). I engelsk oversættelse kan man læse *Selected Poetry, 1937-1990*, der udkom 1995.

F. P. Jac (f. 1955), bor i Allerød: Debut 1976 med digtsamlingen *Spontane kalenderblade*. Har senest udgivet *Numse-Kaj som besøgsven* (2003).

Thøger Jensen (f. 1960), bor i Århus: Debut 1998 med novellesamlingen *I vores familie kan vi ikke lide ubåde*. Har senest udgivet romanen *Serpentine* (2002).

Jørgen Leth (f. 1937), bor i Haiti: Debut 1962 med digtsamlingen *Gult lys*. Leths tredje digtsamling, *Sportsdigte*, udkom i 1967. Seneste udgivelse er *Samlede digte* (2002). Jørgen Leths film om cykelløb kan bl.a. købes på DVD og VHS via Dansk Cykle Union: www.dcu-cykling.dk.

Peter Poulsen (f. 1940), bor i København: Debut 1966 med digtsamlingen *Udskrifter*. Har senest udgivet digtsamlingen *Forvandling* (2003).

Carsten René Nielsen (f. 1966), bor i Århus: Debut 1989 med digtsamlingen *Mekaniker elsker maskinsyerske*. Seneste udgivelse: *Clairobcur* (digte, 2001)

Morten Søndergaard (f. 1964), bor i Pietrasanta, Italien: Debut 1992 med digtsamlingen *Sahara i mine hænder*. Har senest udgivet digtsamlingen *Vinci, senere* (2002).

REDAKTION: CARSTEN RENÉ NIELSEN OG ANDERS ABILDGAARD NIELSEN.

ILDFISKEN UDKOMMER TO GANGE ÅRLIGT. ABONNEMENT: 100 KR. ÅRLIGT, 60 KR. PR. NUMMER I LØSSALG (PRISERNE ER INKLUSIV MOMS OG FORSENDELSE).

EKSPEDITION OG REDAKTION: ILDFISKEN, SKOVVEJEN 69 B, 2. SAL, 8000 ÅRHUS C. TLF.: 22 97 51 49. WEBSITE: WWW.ILDFISKEN.DK. E-MAIL: ILDFISKEN@ILDFISKEN.DK.

ILDFISKEN MODTAGER GERNE POESI, PROSA, OVERSÆTTELSER OG ESSAYS. LÆS OM AT INDSENDE TIL ILDFISKEN PÅ VORES WEBSITE.

UDGIVET MED STØTTE AF KULTURMINISTERIETS BEVILLING TIL ALMENKULTURELLE TIDSSKRIFTER.

TRYK: WERKS OFFSET.

© BIDRAGYDERNE OG ILDFISKEN. ISSN 0906-5202.

FORSIDEBILLEDET VISER JØRGEN LETH OG OLE RITTER I ITALIEN ENGANG MIDT I 70'ERNE. BILLEDET ER VENLIGST UDLÅNT AF JØRGEN LETH.